

XVII

A véletlen úgy hozta, hogy Radu Silvestru, kitartóan a fölszáradt földre szögezve tekintetét, karjait hanyagul lóbálva teste mellett, épp akkor lépett be a községháza udvarára, amikor a falu kiskirálya, a csendőrőrs parancsnoka, aki a szomszédos községből gyakorolta a hatalmat, kifelé igyekezett a jegyzőségről.

A kapu mögött szinte egymásnak szaladtak.

Radu útját állta az őrmesternek, és sietett kérdőre vonni:

– Hogy áll a nyomozás? Sikerült fülöncsípni a szá-jaskodókat?

A parancsnokot kényelmetlenül érintette a kérdés. Megrázta a fejét:

– Még nem. Folyik a nyomozás. Egyik pillanatban úgy tűnik, hogy senki sem kiabált, másokban pedig, hogy mindenki üvöltött. Egyszóval, nehéz dolog.

Mire az ügyvéd, hirtelen felfortyant dühében, megvetőleg az őrmester csizmája elé köpött:

– Pihá! Miféle csendőr vagy te? Szégyelld magad!

A másik sietve rántotta vissza lábát, nehogy a köpés eltalálja. Aztán megszégyenülten, önérzetében vérig sértve folytatta útját.

A vizsgálóbírói kihallgatáson elszenvedett kudarc Raduhoz kergette kollégáját, Deák Attilát. Meghányták-ve-tették a történeteket, s miközben Deák elkeseredetten és bosszút lihegve csikorgatta a fogát, új haditervet eszeltek ki. Radu összeköttetéseit kihasználva, azon buzgólkodott, hogy a kollégája „ügyvédi becsületén” esett csorbát kiköszörülje. Mindenekelőtt azokat kell nyakoncsípni – volt a véleménye –, akik zavart keltő hangoskodásukkal iz-

gatták a községháza udvarán minap összeverődött népet. Le kell tartóztatni ő ket és vád alá helyezni lázadás meg államellenes izgatás címén.

Azonban már a csendőrség első puhatolózásakor anynyira összevissza beszéltek a titokban kikérdezett emberek, hogy az ő rmester nem bírt eligazodni a történetek sűrűjében, csak a fejét vakargatta, s hosszú üstökét türelmetlenül markolászta. Egyébként az ő rsparancsnok igyekezete, bár nálánál jobban senki sem szerette volna kihalászni a faluból a rendbontókat – és főleg Farkasék meg Covrigék felé terelni a nyomozást –, mégis mintha lanyhult volna ez alkalommal. Nem bírt napirendre térni afölött, hogy a vizsgálóbírói kiszállás alkalmával nem ő t vezényelték ki rendfenntartónak, hanem idegenből hoztak csendőröket. Ez nyilván a beléje vetett bizalom meg-ingásának jele. Amikor a község teljhatalmú basájától a szárnyparancsnokság jelentést kért a lezajlott eseményekről, a tömeg összeverődéséről és a földet követelő kiabálásokról s általában a faluban lappangó „aggasztó” hangulatról, ő kalligrafikus betűkkel írt többoldalas beadványban fejtette ki feletteseinek, hogy a nyomozást megnehezíti az a körülmény, miszerint ő t, az ő rsparancsnokot nem értesítették előre a vizsgáló komisszió kiszállásáról, sőt oda sem rendelték a helyszínre, hanem idegenből hoztak rendfenntartó közeget.

A két ügyvéd közötti kapcsolat egyre melegebb lett, a kölcsönös látogatások egyre gyakoribbak. Volt mit vitatniuk: érdekeik teljesen összegubancolódtak. Központi kérdésük továbbra is a Mártonffy-féle birtokrész maradt. Radu azután sem csüggedt, hogy a vasút vezérigazgatósága újabb terminust adott a talpfa leszállítására.

– Csak idő kérdése. Egy kis türelem, ennyi az egész – hangoztatta. – A talpfát később sem fogják leszállítani, ez biztos. A hurkot előbb-utóbb elrántjuk a nyakukon. Kecc – adott furcsa hangot a szájával, s a hurok-szorítás mozdulatát utánozta kezével. – Ennyi az egész. Ha nem ma, hát holnap.

Jóllehet ő is tudta, hogy a dolog nem ilyen egyszerű. A megyei prefektus és annak a raccsolva beszélő Fejszéseknek a barátai a közlekedésügyi minisztériumból beletúrlak az ügyvédek terveibe. Mártonffyné időt nyert. S ő

ezt, az élet gyakorlati dolgaiban való járatlansága ellenére, minden erélyével igyekezett is kihasználni.

Lenke asszony még nem öltötte fel az özvegyi fátylat: hiszen az uráról semmi megbízható hír nem érkezett. Ellenben Mártonffy eltűnése után csodálatos energiáról tett bizonyosságot. Ha itthon tartózkodott, ami ritkán fordult elő, ki- s bejártak az udvarházba a falu legmódosabb gazdáit, azok, akiknek van miből költeni a földekre. De ismeretlen alakok is fölbukkantak néha, akik távolabbi községekből szálltak ide.

Az ügyvédek, noha Deák sokat sürgött-forgott a Mártonffy-udvarban, nem bírták nyomon követni a tárgyalásokat, alkudozásokat és tervezgetéseket.

Leginkább Mártonffyné gyakori városi utazgatásai izgatták őket.

Az asszony olykor napokra eltűnt, járta a várost, tárgyalt, ki tudja, kikkel tanácsoltatott magának, mit sütöttek, főztek Juncával és másokkal, az ügyvédek előtt ismeretlen emberekkel.

Solymossy Lenkének kiterjedt társadalmi kapcsolatai voltak, s ez most derült ki.

Mártonffyné terveiről sejtelmük sem volt. Az asszony sürgősen el akarta adni a földeket, s nemcsak a kert fölötti tagot, hanem az egész megmaradt és adóssággal agyonterhelt birtokot. Titokban valóságos árverést folytatott, hogy aztán az adósságok kiegyenlítése után a megmaradó összeggel városon néhány házat vásároljon, s azok bérleti jövedelméből nyugodtan és zavartalanul, a lehető legszerényebb keretek közt élje le életének hátralevő napjait.

Erzsikének, a leányának, olykor pedzeni próbálta terveit :

– Mégis más az, ha valaki egy-két tehermentes házat kap hozományba. A ház ma biztosabb a földnél – lebegtette meg a jövő lehetőségeit.

De a leány nem mutatott különösebb érdeklődést az anya elképzelései iránt. Vállat vont reá. Életét a délutáni és alkonyati séták teljesen kitöltötték. Azon kívül semmi sem érdekelt. Nappal, ha a tavaszi földek nehéz illatában úszva, a mindig lengedező szellő simogatása közben áthaladt a mezőn, folyton a pásztorlegény alakja kísértett

előtte. Amikor pedig a helyhez közeledett, ahol a fiú a juhokat legeltette, repülni lett volna kedve. Az utolsó száz lépést mindig szaladva tette meg. A betegessé torzult testi szerelem igazta le és tartotta rabságában, mint apját az alkohol. Éjszakánként mélyen és békésen aludt: nem volt már szüksége különböző idegcsillapítókra. De mielőtt hosszú pilláira rászállt volna az álom, megjelent képzeletében Sikó Dani tűzzel teli tekintete, kicsit vad, sóvárgó mosolya, olyan valóságosan, hogy Erzsike már-már kinyújtotta a karját, hogy forrón megölelje s magához szorítsa, úgy, mint amikor nem csupán a képzelete incselkedik vele s gyűjtja fel a véréét.

Történt aztán egyik reggelen, hogy a juhok hiába bégettek az akolban pásztoruk után. Dudás fülét épp akkor ütötték meg a keserves hangok, amikor kifelé jött a konyhából. Fülelt, s még az arcizmai is megdermedtek egy pillanatra. Hallgatózott, s hamar útirányt változtatott: elindult az akol felé. Térdével hátralökte a madzaggal megkötött ajtót. A kijáráshoz sereglett birkák előbb visszariadtak, aztán bátorságra kaptak, s igyekeztek kitörni a szabadba. Dudás visszazavarta ő ket, majd bemadzagolta ismét az ajtót. Úgy hordozta körbe tekintetét az udvaron, mintha az elrejtőzött Sikó Danit kereste volna.

– Mi az ördög történt azzal a legénnyel?

Pár percig töprengett magában, aztán úgy döntött, hogy nem a szántáshoz kivonuló taligák után siet, hanem előbb elszalad és utánanéző a legénynek. Fékezte magát, mert egyre kevésbé érezte tanácsosnak tengelyt akasztani a kölyökkel. Erőszakolt mosollyal az ajkán, rányitott az öreg Sikó feleségére, aki épp a szemetet seperte össze a házban. A férfi már nem volt otthon.

– Hol van az a betyár, hogy nyakazzam meg! – mondta kedélyeskedve.

– Hát hol? Nem a juhokkal van? – lepődött meg az asszony, s megállt a seprű a kezében.

– Van a keresztanyja térdit! A juhok vesznek meg a szomjúságtól s az éhségtől. Úgy bégetnek a pajtában, hogy bé kell dugni az embernek a fülét, hogy ne hallja!

A seprűvel fölfegyverzett édesanya megszeppent.

– Hát hol a szeme világában lehet? Amióta kitavasodott, nem alszik bent a házban. Itt szokta meghúzni magát a pajtahíján. Ni, a pokróc is itt van!

Kereste a fiát egyre hevesebben dobogó szívvel, tette tüvé érte a helyet.

Dudás álldogált egy darabig, de később kategorikusan kijelentette.

– A juhokat el kell kúrálni, s ki kell hajtani. Szaladjon s keresse meg a fiát vagy akár az urát, de a birkák bezárva nem maradhatnak! Egyéb dolgom van nekem, semhogy beálljak juhászturnak!

Azzal el is tűnt. De nem ment vissza az udvarba, hanem ki egyenesen a mezőnek abba a sarkába, ahová már ki kellett érkezniük a szántóknak. Annyi a gondja-baja, hogy már azt sem tudja, mihez kezdjen. Az összes tavaszi munkák az ő nyakába szakadtak.

Közben nyelte a mérgét is. Ej, mekkorát tudna ő kopintani ujjai bütykével annak a sehonnai kölyöknek a fejére! Elkanászosodott, amióta nem érzi maga fölött az ő szigorúságát. Hiába, regula kell a fiataloknak...

A konyhában egy csillogó ezüstitálcán előkészítve várt a reggeli, Csergezán Regina megragadta, hogy bevigye Erzsike kisasszonynak. Az utóbbi időben észrevehetően enyhült a kisasszony magatartása a szerencsétlen Regina irányában. Néha visszatartotta a reggelivel megjelenő leányt, és próbált kedvesen elbeszélgetni vele. Olykor egészen intim hangokat is megütött, bizalmaskodva, cinkostársi közvetlenséggel:

– Mondjad, Regina, sokszor megölelgetett téged a pakulár? S miket mondott olyankor?

Regina sok mindent hallott a faluban. Gyakran sírt. Szemét vörösre dörzsölte szörkötényével, visszahúzódott az emberektől, hallgatag lett, nemigen beszélt. Olykor már ott tartott, hogy veszi a kenderkötelet, s felkötöti magát a kastély padlásán.

Ezen a reggelen, amíg Dudás elszaladt a pásztorlegény szüleihez, Regina egyre türelmetlenebbül leste a kisasszony szobájából kiszűrődő életjeleket. Várta, hogy fölébredjen. Olykor lábujjhegyre emelkedve a csukott ajtóhoz óvakodott, lehajolt, s fülét a deszkához tapasztva hallgatózott.

A vastag porceláncsészében az előkészített tejeskávé megbőrözött. Ha így beviszi, a kisasszony képes lesz rá, hogy az arcába öntse. Elővett egy másik csészét, s újraöntötte a tejeskávét, tetején úszkáló zsíros tejföllel. Majd ismét hallgatózott.

Semmi életjelt nem hallott bentről. Talán még nem ébredt föl?

Növekvő izgatottsággal jött-ment a leány, aztán elszánta magát, nagyon vigyázva, halkán megpattintotta az ajtót, s félénk kíváncsisággal bedugta a fejét. De ekkor már az idő jól előrehaladt, s a nap magasra hágva, teljes izzással szórta sugarait.

Az a javakorabeli, bekötött fejű asszony, aki Mártonffy né távollétében a szakácsnői teendőket látta el, épp a tyúkok körül szemlélődött.

Regina hanyatt-homlok rohant hozzá, s kétségbeesetten újságolta:

– Hamar! Hamar! Jöjjön, mert a kisasszony...

Az asszony feléje fordult, bámulva megnézte:

– Mi van a kisasszonnyal?

– Nem tudom. De az ágya... Mikor kelhetett föl?

Erre rohant a szakácsnő is, törtetett be az Erzsike szobájába.

– Ez nem kelt fel, mert le sem feküdt. Az ágya úgy van, ahogy megvetted. Na, szép kis dolog – csóválta meg méltatlankodva s ki nem mondott botránkozással a fejét. – Vajon hol tölthette az éjszakát?

Regina szeme máris könnyben ázott. Sikó Danira gondolt. Majd megszakadt a szíve. Persze, ezeknek az úri cafatoknak mindent szabad! Pedig Csergezán Regina mindenképpen küzdött az ellen, hogy hitelt adjon az Erzsike kisasszony és a pásztorlegény gyakori találkozásáról szárnyra kelt suttogásoknak.

Ezen a napon aztán két irányból indult el a hír: mintha két ponton is fölgyújtották volna a falut. Regina hazaszaladt az édesanyjához. Levetette magát az ágyra, s egész testét rázta a zokogás. Sikóné viszont elindult szomszédolni, s addig csavargatta a szót, míg az a fiára nem terelődött. Nem kis büszkeség dagasztotta anyai szívét, amikor a beszélgetések során végül is kihámozódott

a valószínű következtetés: ha nem egyéb, a legény megszöktette a kastély kisasszonyát!

Hogy mik meg nem történnek a mai világban?!

A legény nyomtalan eltűnése s Mártonffy Erzsike érintetlenül hagyott ágya akkora érdeklődést váltott ki, hogy a húsvét közeledtére itt-ott már elkezdett tavaszi meszelés is sok helyt félbemaradt. Szaladtak az efféle hírekre mindig érzékeny asszonyok, összedugták a fejüket ketten-hárman, suttogtak, fűzték a szót, véleményyt mondtak.

Kora délután hazaérkezett a távoli vasúti megállótól a falu egyik tanítója, aki városon járt meglátogatni a gimnáziumban tanuló diák fiát. A tanító elméjében csak akkor világosodott meg a vasúti megállónál tapasztalt jelenet igazi háttere, amikor felesége előállt a nagy újsággal, hogy nyoma veszett Sikó pásztor fiának és a kastély kisasszonyának. A tanító a homlokára csapott, fűttenyentett egyet meglepetésében, s nyomban elmondta, amit ő látott: Erzsike kisasszony és az a mihaszna Sikó legény az ő szeme előtt kapaszkodott föl a város felé zakatoló vonatra.

A tanítóné szaladt, és nyomban kitálalta másoknak is, amit az urától hallott. Ezután már semmi kétség nem maradt a történetekről illetőleg. Amíg a fehérszínű megbotránkozástól komoly orcával adogatták egymásnak az értesüléseket, a férfiak közül egyesek nagyokat nevettek.

*

A közeli erdőben a kutyatej társaságában, mint elhullatott apró vércseppek, szétszórtan virágzott a kakasmandikó, s bennebb, ahová csak a vad tapos csapást magának a bozót sűrűjébe, illatozva húzódott meg a farkasboroszlán. A réteket s a tisztásokat sárgán lepte el a tyúktaréj s a kérkedő hérics, amelyet szorgalmasan sze-degetett Vas Lidi nén. Az öregasszony ilyenkor reggeltől alkonyatig a mezőt és az erdőt bújta, kitarotán tépegette a különböző virágokat, hogy aztán majd teának megfőzve itassa kotyvasztékjait a hasukat kínosan dörzsölgető kornyadozókkal.

A falu napestig szinte kihalt volt ezeken a kibomlott tavaszi napokon. Künn a szántóföldeken gyakorta kőbe

botolva csikorgott az eke, s ha megrepedt a vas, éktelen káromkodás szállt a serényen tovaúszó fehér fellegek felé. A szántás a férfiak és a gyermekek dolga. A férfi az ekét fogja, a gyermek a lovak vagy a barmok előtt szaporáz, vezetgetve őket.

Persze, akadnak a faluban lakók közt, akiknek jut rá idejük, hogy künn az út mentén elheveredjenek, s elnézzék a hangyák szorgoskodását, hallgassák a méhek mindenütt zsongó dünnögését.

E gondtalan lelkek közé tartozott az a gyermek is, aki minden reggel elindult a vasúti állomáshoz, hogy a mozgó postától átvegye a szülei nevére érkező újságköteget, egy naponta megjelenő olcsó lap néhány példányát. A gyermek csak a délutáni órákban érkezett vissza a faluba, kifáradva. De ahogy nyúltak a napok, ő is mind későbbi időpontban toppant haza. Elheverészte az időt künn a mezőn, belemerülve a serkenő állat- és növényvilág tanulmányozásába. Hiába sietne, az teljesen fölösleges. Így tavasszal, sürgős mezei munka idején elviszi ugyan az újságot a megszokott házakhoz, de ott csak este nyitják föl, amikor hazakerül a szántóból a férfi. Ha ugyan egyáltalán felnyitják és nem hagyják vasárnapig...

Hanem ezen az estén csoda történt!

A kis petróleumlámpa alatt alighogy vacsorához telepedett a család: kopogtatás nélkül berontott valaki az ajtón. Egy leány volt. Jóformán nem is köszönt, hanem sietve rátért a tárgyra:

- Adjanak nekem egy újságot!
- Már nincs – mondta a férfi.
- Hogyhogy nincs? – csodálkozott el a látogató.
- Úgy, hogy széthordtuk, s nem maradt.

De a napszámosmunkától kifáradt családapa kétszer sem emelhetette szájához a kanalat, máris újra kopogtak az ajtón.

- Lehet – húzta össze a szemét.
- Jó estét – köszönt egy asszony.
- Te vagy az, Mári? – készségeskedett a háziasszony.
- Megdöglik a macskánk, olyan rég nem nyomtad le a kilincsünket. Ül le egy kicsit.
- Jaj, dehogy ülök! Az enyimek is hazajöttek a szán-

tóból, s vacsorát kell adnom. Csak az uram elszalasztott egy újságért.

A férfi megcsóválta a fejét.

– Újság nincs.

– Pedig kellene, a föld fenekéből is!

– Máthéhez vittem volt estefelé, tőle el kérhetik, sze a szomszédban laknak – kotyogott közbe a fiúcska, aki az újságot széthordozta.

A következő kopogtató szintén egy asszony volt, azt is az ura küldte. De hogy nem volt szerencséje, kifakadt.

– Látjátok! Éppen most hagytok újság nélkül! Pedig egész télen mindennap megvette az uram! Ez nem szép tőletek!

Az újságos férfi alkudozni próbált:

– Ha akarják, három nap múlva vihetem rendesen...

– Jaj, azt nem! Majd ő szön! Most nincs ideje az emberemnek.

– Hát akkor nem. Sajnálom – próbálta folytatni a vacsorát a gazda.

– Pedig két tojást is adnék egy újságért...

– Száz tojásért sincs, ha mondom!

– Hogy lehet, hogy egyet sem tartanak meg maguknak?

– Nekünk nincs pénzünk arra. Se tojásunk.

– Pedig a föld alól is újság kell. Az uram megparancsolta.

– Hát mi van abban az újságban, hogy olyan fontos?

A látogató meglepődött:

– Ti még azt sem tudjátok?

– Honnét tudnók?

– Ti el sem olvassátok? Pedig ott volt a kezetekben!

– Nemrég jöttünk haza a mezőről. Addig a gyermek széthordozta.

– Mártonffy úrról van valami...

Kivált a háziasszony érdeklődése pillant föl:

– Hát az mi lehet? Látod, belenézhetnél volna abba az újságba! – korholta a fiát, aki semmittevően elheverészte az időt az út mentén a fűben.

Máris tolt a széket az idegen asszony alá:

– Üljön le, lelkem, ne vigye el az álmunkat. Mi van Mártonffy úrral?

– Hogy mi? Jaj, de nem ülök le, sietek! Azt írja az újság, hogy megtalálták. Fent valahol a havasban, egy magas, meredek szikla alatt, a patak medrében.

A házigazda kezében megállt a kanál:

– Hallj te oda!

– S él? – kérdezte az asszony.

– Dehogyan él! A vadak s a madarak széthordták a húsát...

– Jaj, de szörnyűség, istenem! – csapta össze kezét a háziasszony.

– Úgy bizony. – Mégis leült egy pillanatra. – Azt írja az újság, hogy valószínűleg levetette magát a szikláról. Fent valahol, Szovátán is túl. Arrafelé irdatlan nagy, vad hegyek vannak...

– Hallj te oda – mondta ismét a férfi, s már letette a kanalat.

– Feltétlen kéne egy újság! – tért vissza a tárgyra a látogató.

– Kéne, kéne. De ha nincs?

A családanya a fiára támadt:

– Mindig mondom, hogy egy újságot tarts meg, te boldogtalan!

– Nekem nem mondta soha! – sértődött meg a fiú.

...Így toppant be a végzetes esemény híre a faluba...

Mártonffy úr életének ellobbanása, a körülmények, ahogy beteljesedett rajta a végzet, vagy ahogy – miként sokan mondták – megérdemelt sorsa utolérte, sok lehetőséget kínált a falubeliek képzelőerejének. Az újság azt írta, hogy nyilván öngyilkosságról lehet szó. Egy magas szikláról a mélybe vetette magát. De egyesek azt a lehetőséget latolgatták, hogy hátha a vadállatok marcangolták szét. Vagy talán havasi rablók bunkója sújtott le rá. De az is elképzelhető, hogy a szikla peremén gyalogolva megtántorodott, s nem önszántából zuhant a mélybe. Ki tudja? A helyet, ahol a tragédia utolsó fölvonása lejátszódott, senki sem ismerte, messzire esett a falu határától.

Persze, ez most már mindegy. A kör bezárult. Mártonffy Elek se fogja többé sem korbáccsal, sem lelövással fenyegetni a falubelieket. Ami nem is volna baj – állapította meg a szóbeszéd. Hanem mi lesz a bentmaradt napszámokkal? Ejjsze arra is keresztet lehet már vetni. Rosszul mindig a szegényember jár. Mártonffy az ő munkájuk verejtékének aprópénzeit vitte magával a halálba. Megkísérlik ugyan az özvegytől kivasalni, amit lehet. De sok reménnyel nem kecségtet a kísérlet. S emiatt forrt a gyűlölet, emésztett a felháborodás a megsalt szívekben.

*

Balázs József községi bíró úgy járt-kelt az emberek közt, olyan nehéz szívvel s a furdaló lelkiismeret lappangó kínjával, mint akinek kölöncöt akasztottak az életére. Eleinte került a találkozást cimborájával, Szabó Istvánnal.

De egyszer, nemsokkal a vizsgálóbíró vezette komisszió látogatása után, mégis szemtől szembe kellett néznie elárult barátjával. Egy langyos alkonyaton váratlanul egymásba botlottak az utcán, de csak mert már annyira sötét volt, hogy Balázs későn vette észre a közeledőt. Köszönt neki. Szabó Pista bá nemcsak visszaköszönt, de meg is állt, s kezet fogott vele. Ez a kézfogás már önmagában nagyot könnyített a bíró lelkiismeretén, s mohón ragadta meg a kinyújtott tenyeret. Hiába, amilyen csúnya a szája s amennyire tajtézik az indulatoktól Szabó, éppolyan bölcs és megfontolt tud lenni, amikor szükség van arra. De az is lehet, hogy Mátyás nem mondta el neki a községi bíró gyalázatos vallomását.

Balázs, hosszasan rázogatva cimborája kezét, nyomban azzal kezdte:

– Rég nem koccintottunk el egy pohár bort, halod-é. Gyere, még van egy kevés abból az aranysárgából...

Csodálatosképpen Szabó nem ellenkezett: hagyta magát behurcolni a bíró házába. Ha Balázs a lelkébe láthatott volna, és olvasni tudott volna a szívek titkaiban, talán rájött volna, hogy Szabónak is nehéz az élet magányosan, barátok, cimborák nélkül...

A bíró sokat beszélt. Szerette volna örökre elodázni a dolgok tisztázását. S talán Szabó Pista bá soha egy szót sem szólt volna neki a történekről, ha Balázs ki nem rukkol egy koccintásnál:

– Azt mondom, felejtjük el, ami történt. Borítsunk fátlyat a múltra.

Vendége hosszan, kutatva nézte. Mit feleljen? Egy pillanatig gondolkozott, aztán odaütötte a maga poharát a Balázséhoz, és ráhagyóan billentett a fejével.

– Hát felejtjük el. Én nem bánom. De azt magyarázd meg nekem, hogy miért akartad a fiamat a kommunisták közé keverni. Ezt nem értem.

Elhangzott hát a nehéz kérdés...

Balázs ábrázata holtra vált. Nagy lélegzetet vett.

– Tudod, testvér, ahogy azok ott ültek az asztal mögött... Úgy néztek reám, mintha fel akarnának falni... Már azt hittem, hogy vége az életemnek... Belezavartak... Mit csináljak?

Szabó füzte a szót, csöndes hangon:

– Szerinted már az is kommunizmus, ha valaki elmegy a szegényhez, s ingyen megkopogtatja, meghallgatja a hátát? Mit csinált az én fiam? Csak az olyan elvetemült emberek gyalázhatják, mint amilyen Kuri meg Máthé.

Balázs megijedt, hogy az ő nevét is kimondja. Mentetözött:

– Mátyás derék ember, szó se róla. Tudhatod, hogy elsőik közt álltam melléje.

– Úgy. Jól melléje álltál. Szinte bémártottad.

– Elment az eszem, na. Mit csináljak?

– Tudod-é legalább, hogy kik a kommunisták?

– Hát hogyan tudnám? Sze az egész falu tudja!

– Akkor mit kevered belé a fiamat? Mi?

– Covrig, Farkas...

Szabó hirtelen ránézett:

– Pszt! Hagyjuk a neveket!

– Ne félj. Csak neked mondom – fogta vissza a szót.

– Ne mondd nekem, se. Másnak se.

– Nem is mondanám, ha kettéhasítanának, akkor se!

Barátja kételkedve csóválta a fejét:

– Na, az nem olyan biztos... Igen sokat forgolódsz te a hivatalosak között. Jegyző, csendőrőrmester, miegymás...

A bíró beleizzadt. Vadul vert a szíve, majd kiugrott a helyéből. Hogy az ördög rángatta volna ki az életéből azt a percet, amikor elfogadta a bírói tisztséget! Mennyi bajt, milyen forró pillanatokot, mennyi tépelődést hozott neki a bíróság! De ezt is Szabónak köszönheti!

Maga elé nézett. Ujjai tétován kapartak az abroszon. Tűnődött.

Szabó pedig kimondta:

– Gyenge ember vagy, Balázs Jóska! De hát mindenki olyan, amilyen. Azért semmi harag. Na, szerusz. Koccintsunk.

Jó tüzes bor aranylott a poharakban. De bort még soha életében olyan savanyúnak és fanyarnak nem érzett Balázs, mint ezt, amikor belekortyolt a pohár tartalmába.

Azért nem volt semmi harag. Tovább iddógáltak, s már a községi ügyekre terelődött a szó. Szabó Pista bá többé nem tett említést a vizsgálóbíró előtt történekről.

Persze, Mátyás tovább járta a beteget a nagy esemény után is, mintha mi sem történt volna. De a terveiről nem tett többé említést. Hadd lepje be fiatal éveit torz lángolásának elhamvadó paraszát a feledés hamuja. Ő leszámolt már vele. Az út, amelyen elindult, valóban járhatatlan. A leckét maga az élet adta neki. De az élet azért nem aludt ki, tovább kígyózott a kiszámíthatatlan ösvényeken át, amelyek egy-egy kereszteződésnél összebogozódnak, mint a kötegbe gyűrt fonál. Ki fogja szétoldozni valaha ezeket a csomókat?

Úgy esett, hogy ezen az estén Pista bá erősen könnyedén lépegetett hazafelé az utcán, miután felcihelődött a cimborája asztala mellől. Hitvány ember ez a Balázs, gyenge jellem, nem lehet rá számítani. De mégsem élhet nélküle. Nem bánt ő már semmit. A mámor könnyű hangulatokat kavargatott a fejében.

De amikor belükkent a küszöbön, mégis meghökkent.

Mert Covrig Aurelt pillantotta meg a kemence mellett egy kis széken üldögélve. Szabót mintha mellbe taszították volna: megállt, és kételkedve nézte házának ritka vendégét.

Aurel széles vigyorral emelkedett fel ültéből, s kezét nyújtott.

– Már nálam is napszámosmunkát kerestek? – kezdte Szabó a védekezést. – Tudhatjátok, hogy nemigen dolgoztatok napszámossal. Amit lehet, megcsinálja az ember maga.

A másik elhárító mozdulatot tett hosszú karjával.

– Mátyást várom, hogy hazakerüljön...

A házigazda hátratolta fején a kalapot, amit imént elfelejtett levenni. Hunyorogva nézett Covrig arcába, s nyomatékosan kérdezte vissza:

– Akkor hát a doktor urat várod? Tán beteg lett valakid? Na, ülj csak le, mert vacsorára haza kell jönnie...

Nem kapott választ, hogy beteg-e valakije Covrignak. De nem is érdekelte. Megszokta, hogy a legkülönbözőbb emberek kopognak be a házába, amióta a fia hazatért városról, s itthon ű zi a gyógyítás mesterségét. Az időjárásról beszélgettek, a talaj puhaságáról, a szántás mélységéről.

Szabó szívélyes volt, beszédes. Minek nézne ő ferde szemmel Covrigra? Mit vétett az neki? Soha semmit. Alig is tud valamit az életéről.

De amikor, jóval később, benyitott a pitvarba Mátyás, a közömbös hangulat mintha suhintásra változott volna meg. A vendég felpattant, s már nem érdekelte Pista bá mondatának a második fele.

– Szerusz, Mátyás!

– Szerusz, Aurél!

Hosszasan rázogatták egymás kezét, s az arcuk derűsen fénylett. Régi barátság felújítása volt ez a találkozás. Mintha ki tudja, milyen rég nem látták volna egymást! Hosszú útról érkezettek markolásszák ilyen ő szinte örömmel egymás kezét...

Az öreg Szabó elfordította a fejét, hogy ne lássa.

– Emlékszel még Majorosi Sanyira? – kérdezte Covrig.

– Hát hogyne! Sokat hallottam róla a faluban. De fogalmam sincs, hogy nézhet ki. Nem láttam azóta, hogy kikerültünk az iskolapadból...

A látogató fesztelenül, otthonosan beszélgetett:

– Az pedig rég volt.

– Rég. Hej, mennyi minden történt azóta – sóhaj-
totta Mátyás.

– Hát igen. Egy esztendő, a mai világban, öttel is
felér...

– Fel. Fel még többel is.

– Hát még tíz vagy húsz!?

Az orvos nem tette le a kezében fityegő kis műsze-
restáskát: nyilván beteghez hívja Covrig, s ő megy is
azonnal. Majd vacsorázik azután.

– Ül le hát – kínálta székkal az orvos.

– Köszönöm. Már ültem eleget. Sietni kéne.

– Beteg valaki?

– Nem. Nem beteg – rázta meg fejét a másik. –
Hanem Majorosi... Tudod, Mátyás, ő sem felejtett el
téged. Találkozni s egy kicsit beszélgetni szeretne veled.

Mátyás az előbbi kedves, barátságos hangon felelte:

– Szívesen! Majd egyszer, ha hazalátogat, szóljatok
nekem.

– Itthon van, és vár téged – suttogta Covrig nyel-
dekelve.

Imént csak a fejét fordította el az öreg Szabó, hogy
ne lásson, ne halljon, de amint a beszélgetés egyre barát-
ságosabbra melegedett, egészen hátat fordított a disku-
rálóknak.

Már forrt. Meg volt bántva az önérzete, mely gyöke-
reit a falu határában tárulkozó néhány hold földbe eresz-
tette mélyen, s a fia orvosi diplomája fölött láthatatlan
fényekkel lobogó büszkesége.

Nehezen tudta fékezni magát, hogy közbe ne szóljon.

Csak akkor evickélt ki indulatának hínárjából, mikor
az ajtó becsukódott. Covrig és Mátyás eltűnt, elnyelte ő ket
az éjszaka...

Pista bá hirtelen mozdulattal, serényen pattanva a fe-
lesége felé fordult:

– Te, hallottad? Ugyi, te is hallottad? – hüledezett.

Az asszony csöndesen visszakérdezett:

– Mit?

– Hogy le is tegezte!? Jaj, azt a megfeszített Krisz-
tusát én...

Mányi nén nem tulajdonított fontosságot a dolognak.
Enyhén vállat vont:

– Iskolatársak voltak. Mindig együtt szánkáztak a Mártonffy-dűlő mellett.

Pista bá kitört:

– De én mennyi pénzt költöttem rá, hogy tanuljon! Hogy diplomás ember legyen belőle! Azt a hétszentséges...

Az anya ismét, mint annyiszor, oltani próbálta a tüzet:

– Csillapodj. Ne hergeld magadat...

– De igenis, hergelem! Hova vitte a fiamat? Mit akarnak tőle? Ezek az éhenkórászok! Még hogy Majorosi! Az szítja a tüzet, tudom én! Nahát én megmutatom nekik! Hogy majd azt vessék a szememre, hogy az én fiam a kommunistákkal cimborál!? Hogy fel akarja fordítani a rendet, a világot! Nem tűröm!

Mányi nén nem értett a közéleti dolgokhoz meg a magas politikához. Közömbösen kérdezte, csak úgy félszájjal:

– Ki veti a szemedre? Te mindig képzelődsz...

– A bíró! Tudd meg! Balázs Jóska!

– Az a te cimborád. Te kardoskodtál mellette!

– De nem tűröm! Nem hagyom, a magasságos égben trónoló istenit!

Azzal kifüstölgött az ajtón, nehéz sóhajtás úszott utána. Mányi nén sóhajtott, mert sohasem lesz immár békeség és nyugalom ennél a háznál. Csak majd a sírverem, a sötét temető – ott fognak megnyugodni a kedélyek s örökre elcsitulni az ostoba szenvedélyek...

Jól behallszott a házba, hogy Pista bá dübörgő léptekkel rohant ki az utcára. Futott az eltűntek után. Ott, abban a helyben megragadja a fiát, s kitepi Covrigék markából! Még hogy Balázs Jóska is azt merje hánytorgatni, hogy az ő doktor fia a falu legelesettebbjeivel szűri össze az életét?! Ahá, most már világos előtte, honnan fúj a szél! De mit tudhat Balázs Jóska?

Végre utolérte az előtte haladókat, akiknek sötét árnya sejtelmesen úszott a csillagfényes estében. Ő is meglasztult. Valami visszatartotta, nem mert egészen a közelükbe férközni. Azok meghallották a lábak gyors dobbanásait, megálltak, és visszafordultak. Hallgatóztak. Sehol semmi nesz, csak a tücskök zengték szerelmes dalait, s egy-egy szaglászó kutya keresztezte az utcát...

Pista bá szeme hamar megszokta a sötétet, s már tisztán kivette benne az alakokat, a tárgyak feloldódó formáit és a mozgást. Látta azt is, hogy melyik útszéli kis kapu nyelte el az előresiető Covrigot s utána az ő szeretett doktor fiát. De Majorosi nem itt lakott! Annak a szülei lent a faluvégen örölték az élet egyforma hétköznapjait egy alacsony falú, széles eresű házikóban.

Egyik meglepetés a másikat követte, mintha arra szövetkeztek volna, hogy teljesen összezavarják Szabó Pista bá tájékozódását és gondolatait. Az udvarban, ahová betért a két férfi, kissé hátrább épült a ház, mintegy elbújva a kerítés mögött. Ki is lakik itt? Duma? Az, éppen a fiatalabb Duma Alexandru! De ha Majorosi akart találkozni a fiával, akkor miért tértek be Dumáékhoz? S ha már ide vezetett az útjuk, akkor miért sötétek Dumáék ablakai? Talán vastag kendővel borították le az ablak-szemeket...

Pista bá sebzett szívűen állt és fűjt. Titokzatos dolgok voltak körülötte: csupa sejtelem minden, nem bírta fölérni ésszel, csak állt egy helyben és töprengett, s nem tudta, mit is akar tenni. Nem tudta, mit is kellene tennie!?

Egy árnyék mozdult a közelben, mintha a sasfa lépett volna ki verméből, s elindult feléje. Lassan közeledett, vontatott járással, komótosan.

Aztán ráköszönt Pista bára:

– Jó estét! Hát keed az?

Ingerülten felelt:

– Én vagyok! Mi bajod velem?

– Semmi, csak későn van. Oszteg már senki sem jár az utcán – mondta a másik.

Egészen a közelébe érkezett, s most már biztosan tudta, hogy Táti Márton személyében kelt útra a sasfa a kerítés sarkától.

– Hát te mit mászkálsz? – förmedt rá Pista bá.

– Csak úgy... Szellőztetem magam egy kicsit... Nézdeldöm...

– Ilyenkor már minden tisztességes ember ágyba takarodik, hallod-é!?

Az oktató s kicsit fenyegető hangra Táti alig hallhatóan nevetett:

– Akkor keednél is hibázik a tisztesség, úgy látszik!

Pista bá ordítani szeretett volna, de tudja isten, miért, mégis suttogóra fogta a hangját:

– Majd megtanítlak téged tisztességre!

– Tán a csendőröknek akar feladni? Miért? Már sétálni sem szabad az utcán, ha lebukott a nap?

A csendőrök említésére Szabót újabb indulathullám sodorta el. Még hogy ő adogatja föl az embereket a hatóságnak?! Ilyen gyanúsítást nem hagyhat magán száradni! Karjait gyors mozdulattal kinyújtotta, hogy megragadja a Táti mellét, s kellő módon megfeleljen neki. De az már odébb illant, s Pista bá csak az üres levegőt markolászta.

Dumáék sötét szemekkel meredező vályogházikója előtt, a rozzant kerítés mögül diadalmasan kimagasodva egy görbe törzsű öreg almafa emelkedett, s épp most hullatta virágait. De még mindig bódító nehéz illatot árasztott maga körül, mintha méz csordogált volna az ágairól. A lehullott rózsaszín szirmok tarka szőnyeget terítették az út mentére, a férfi lábai elé.

Szabó Pista bá földbe dermedt lábakkal cövekelődött a fa alá, s amint teleszívta mellét a mézédes tavaszi illattal, szinte sírni lett volna kedve. Erősen facsargatta szívét valami nehéz érzés, mely hasonlított a teljes vereséghez, az élet jóvátehetetlen csődjéhez: rejtelmes kezek az ő orvos fiát, akire annyit költött, kiragadták atyai hatalma rendíthetetlennek látszó büvköréből.

Épp olyan magánosnak érezte magát ebben a fojtogató, nehéz pillanatban, mint az a szerencsétlen virágját hullató fa ott a kerítés mögött, az éjszaka fölsejlő fényeiben.

Csak a csillagok hunyorogtak. De azokból talán millió is ragyogott az égen.